

Розробник: Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
кафедри логопедії

Навчально-науковий інститут фізичної культури

Кафедра логопедії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту
фізичної культури

Михайло ЛЯННОЙ

«30» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КАЛІГРАФОТЕРАПІЯ

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія)

Освітньо-професійна програма: Спеціальна освіта (Логопедія)

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту фізичної
культури

«30» серпня 2024 р.

Голова

Людмила МОРОЗ, к.п. н., доцент

Суми – 2024

Розробники: Анатолій КРАВЧЕНКО, кандидат педагогічних наук, професор
кафедри логопедії

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри логопедії
Протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

Анатолій КРАВЧЕНКО, к.п.н., професор

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність: 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія)
Освітньо-професійна програма: Спеціальна освіта (Логопедія)
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною
комісією ІН Інституту фізичної
культури
«30» серпня 2024 р.

Голова

Людмила МОРОЗ, к.п.н., доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	бакалавр	вибіркова	
		Рік підготовки:	
		3-й	3-й
		Семестр	
Загальна кількість годин - 120		6-й	6-й
		Лекції	
		22 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		24год.	6 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		72 год.	108 год.
		Консультації:	
2- год.	2- год.		
Вид контролю: залік			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Освітня компонента «Каліграфотерапія» належить до вибіркової дисципліни, складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки наряду (спеціальності) *016 Спеціальна освіта (Логопедія)*. перший (бакалаврський) рівень.

Предметом вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Каліграфотерапія» є формування й удосконалення графічних навичок, техніки письма та розвиток зв'язного мовлення молодших школярів.

Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення здобувачів з нормами письма та вимогами до техніки написання, навчання правильно і красиво писати літери, поєднувати їх у складах і словах, урахуваючи закономірності формування чіткого, швидкого і правильного письма.

Завдання вивчення дисципліни:

- дати здобувачам освіти відомості з історії виникнення та розвитку письма;
- сформувати у здобувачів навички правильного, каліграфічного та швидкого письма в зошитах і на дошці;
- засвоїти методи та прийоми навчання каліграфічного письма;
- ознайомити з інноваційними технологіями навчання каліграфічного письма у початковій школі;
- розвивати їх усне і писемне мовлення;
- виховувати почуття любові до української мови як мови державної, потребу її вивчати та спілкуватися нею

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення навчальної дисципліни «Каліграфотерапія» здобувач повинен знати:

- психофізіологічні особливості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;
- значення писемності у розвитку суспільства;
- завдання навчання каліграфічного письма в чотирирічній школі;
- програмні вимоги до формування навичок письма;
- назви ліній графічної сітки;
- умови навчання каліграфічного письма;
- правила тримання ручки та розташування зошита при письмі;

- основні методи та прийоми навчання каліграфії;
- елементи букв та їх назви;
- правила письма на дошці;
- основні характеристики форм рукописних букв українського алфавіту, розділових знаків та цифр;
- володіти понятійно-категоріальним апаратом урахуванням складності визначення та застосування категорій у сучасній науці практиці навчання письма дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Вміти:

- враховувати психофізіологічні особливості учнів молодшого шкільного віку у процесі навчання письма;
- правильно сидіти за столом, тримати ручку і розташовувати зошит для письма;
- знаходити у зошиті верхню та нижню рядкові, похилу, міжрядкову лінії;
- пояснювати написання букви та поєднувати її з іншими у словах;
- володіти технікою письма крейдою на класній дошці;
- правильно, швидко і красиво писати елементи букв, малі та великі літери українського алфавіту, розділові знаки та цифри;
- писати з'єднання букв;
- списувати з рукописного та друкованого текстів;
- писати під такт (під лічбу);
- здійснювати контроль за написанням і позою учнів під час письма;
- застосовувати інноваційні технології навчання каліграфічного письма учнів початкових класів;
- виправляти відхилення, що порушують розбірливість і красу почерку;
- оцінювати графічні навички письма;
- володіти культурою спілкуватися з дітьми дошкільного віку та молодшого шкільного.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Для ефективного вивчення навчальної дисципліни важливим є попереднє опанування наступними дисциплінами: «Вступ до мовознавства з основами риторики та культури мовлення спеціального педагога», «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики», «Нейрофізіологічні та неврологічні основи логопедії».

3. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення навчальних

	завдань, переконливо аргументує відповіді, обґрунтовує власні міркування та умозаключення.
82 - 89	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, правильно вирішує навчальні завдання, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких не значна, добирає аргументи для підтвердження думок.
74 - 81	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти допущені помилки.
64 - 73	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є суттєві.
60 - 63	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за вихідний, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, з допомогою викладача може виправляти значну кількість суттєвих помилок.
35-59	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
1 - 34	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Критерії поточного контролю знань і умінь студентів

1. Поточний контроль теоретичних знань студентів здійснюється за 3-бальною шкалою: 1 – “задовільно”, 2 - “добре”, 3 - “відмінно”.
 2. **Оцінювання самостійної роботи**
 3. За правильне виконання кожного із завдань студент отримує 1 бал. За правильне виконання усіх 12 завдань, студент отримує 14 балів.
-

Розподіл балів

Поточний контроль												Разом	Сума	Самост. робота	Загальна сума
Розділ I			Розділ II										85	85	14
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12				
Поточний контроль												14			
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6				
Контроль самостійної роботи												14			
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				

T 1.1, T 1.2 ... T 2.4 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5.Засоби діагностики результатів навчання

1. Усне опитування на практичних (семінарських) заняттях.
2. Практичні письмові роботи.
3. Виконання презентацій.
4. Виконання завдань самостійної роботи.

6.Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ I. Теоретичні аспекти навчання каліграфічного письма.

Тема 1.1 Загальні питання курсу «Каліграфотерапія». Предмет і завдання курсу«Каліграфотерапія». Зв'язок каліграфії з іншими науками. Письмове приладдя з каліграфії.

Тема 1.2. Письмо в історичному аспекті.

Сутність поняття "письмо". Значення писемності в житті суспільства. Виникнення та основні етапи розвитку письма. Неалфавітні види письма. Походження первісного письма та його особливості. Закономірності виникнення і розвитку піктографічного письма. Формування і розвиток ідеографічного письма. Алфавітне (звукове) письмо.

Походження і розвиток слов'янської писемності. Письмо у трипільців. Слов'янська писемність до 988 року. Слов'янські азбуки – кирилиця і глаголиця. Роль Кирила і Мефодія у становленні слов'янських азбук. Основні форми кириличного письма: устав, напівустав, скоропис, в'язь. Сучасний український алфавіт. Історія українського друкарства.Еволюція знарядь письма.

Тема 1.3. Закономірності формування рухових навичок.

Характеристика м'язів руки і будова нервової системи кисті. Характеристика використання дидактичних ігор, які спрямовані на розвиток дрібної моторики рук. Особливості вправ щодо підготовки руки дитини до письма. Гігієнічні вимоги щодо підготовки руки дитини до письма.

Розділ II. Методика формування каліграфічної навички.

Тема 2.1 Формування графічних навичок письма у ліворуких дітей. Ліворукість як психолого-педагогічна проблема. Поняття "ліворукість", "праворукість", "лівшість", "амбідекстрія". Психологічні особливості праворуких і ліворуких дітей. Наслідки переучування ліворуких школярів. Гігієнічні та технічні аспекти навчання письма ліворуких.

Тема 2.2. Методика навчання письма ліворуких першокласників. Визначення ліворукості. Основні етапи підготовки до навчання письма ліворуких дітей. Особливості формування у ліворуких учнів технічних навичок письма. Підготовка до письма ліворуких першокласників у добукварний період навчання грамоти. Формування графічних навичок у ліворуких учнів у букварний період навчання грамоти. Вправи для формування навичок письма ліворуких дітей.

Тема 2.3. Заняття та вправи щодо підготовки руки дитини до письма. Вміння дітей орієнтуватися в обмеженому просторі при написанні букв. Характеристика ознайомлення дітей з зошитом в одну лінію. Характеристика проведення ліній між двома лініями. Характеристика проведення ламаних ліній.

Характеристика малювання трикутників. Вправлення окоміру, м'язів руки при малюванні трикутників.

Тема 2.4. Малювання візерунків із спіралеподібних ліній. Формування навичок малювати візерунки із спіралеподібних ліній. Характеристика малювання візерунків з ламаною лінією. Зміст проведення замкнутої дугоподібної лінії в обмеженому просторі (між двома лініями).

Тема 2.5. Зорові і слухові диктанти. Характеристика зорових і слухових диктантів. Матеріали для слухових і зорових диктантів. Взаємозв'язок між образотворчою діяльністю, дидактичними іграми і зоровими і слуховими диктантами. Характеристика вправ на зорове запам'ятовування під час прогулянок у різні пори року.

Тема 2.6. Характеристика засобів на розвиток дрібної моторики рук, окомір. Взаємозв'язок ігор із розвитком дрібної моторики. Проведення ігор на розвиток дрібної моторики у повсякденному житті дошкільників. Розвиток і вдосконалення Застосування дидактичних ігор та вправ щодо сенсорного виховання дошкільників.

Тема 2.7. Методичні особливості навчання каліграфічного письма. Мета та завдання навчання каліграфічного письма у вищих педагогічних навчальних закладах. Значення правильного, чіткого і красивого письма. Письмо як вид мовленнєвої діяльності. Поняття "навичка письма". Технічні, графічні та орфографічні навички письма. Загальнодидактичні і лінгводидактичні принципи навчання письма.

Тема 2.8. Основні компоненти каліграфічного письма. Методи навчання каліграфічного письма: копіювальний, тактовий, аналітико-синтетичний, лінійний, генетичний та метод Карстера. Прийоми навчання письма. "письмо" в повітрі, письмо по пунктирних і слабонаведених лініях, мокрим пензлем по дошці, конструювання літер з картонних елементів, з природного матеріалу тощо. Умови навчання каліграфічного письма (внутрішні та зовнішні). Норми каліграфічного письма в сучасній початковій школі. Гігієнічні вимоги до уроків письма.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	СР		Лекції	Практ.	Конс.	СР
Розділ І. Теоретичні аспекти навчання каліграфічного письма										
Тема 1.1. Загальні питання курсу «Каліграфотерапія».	9	2	2	-	5	12	2		-	10

Тема 1.2. Письмо в історичному аспекті.	9	2	2	-	5	12		2	-	10
Тема 1.3.Закономірності формування рухових навичок.	9	2	2	-	5	10	-	-	-	10
Розділ II. Методика формування каліграфічної навички										
Тема 2.1. Формування графічних навичок письма у ліворуких дітей.	9	2	2		5	12	-	2	-	10
Тема 2.2. Методика навчання письма ліворуких першокласників.	9	2	2	-	5	10	-		-	10
Тема 2.3. Заняття та вправи щодо підготовки руки дитини до письма.	16	2	4	-	10	10	-			10
Тема 2.4. Малювання візерунків із спіралеподібних ліній.	14	2	2		10	10				10
Тема 2.5. Зорові і слухові диктанти.	9	2	2		5	10				10
Тема 2.6. Характеристика засобів на розвиток дрібної моторики рук, окомір.	9	2	2		5	10				10
Тема 2.7. Методичні особливості навчання каліграфічного письма.	9	2	2		5	14	2	2		10
Тема 2.8. Основні компоненти каліграфічного письма.	16	2	2		12	8				8
Усього годин	120	22	24	2	72	120	4	6	2	108

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.1.	Загальні питання курсу «Каліграфотерапія».	2	2
1.2.	Письмо в історичному аспекті.	2	
1.3.	Закономірності формування рухових навичок.	2	-
2.1	Формування графічних навичок письма у ліворуких дітей.	2	-
2.2	Методика навчання письма ліворуких першокласників.	2	-
2.3.	Заняття та вправи щодо підготовки руки дитини до письма.	2	-
2.4.	Малювання візерунків із спіралеподібних ліній.	2	-
2.5.	Зорові і слухові диктанти.	2	
2.6	Характеристика засобів на розвиток дрібної моторики рук, окомір.	2	
2.7	Методичні особливості навчання каліграфічного письма.	2	2
2.8	Основні компоненти каліграфічного письма.	2	
Усього годин		22	4

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.1.	Загальні питання курсу «Каліграфотерапія».	2	
1.2.	Письмо в історичному аспекті.	2	2
1.3.	Закономірності формування рухових навичок.	2	-
2.1	Формування графічних навичок письма у ліворуких дітей.	2	2
2.2	Методика навчання письма ліворуких першокласників.	2	-
2.3.	Заняття та вправи щодо підготовки руки дитини до письма.	4	-
2.4.	Малювання візерунків із спіралеподібних ліній.	2	-
2.5.	Зорові і слухові диктанти.	2	
2.6	Характеристика засобів на розвиток дрібної моторики рук, окомір.	2	
2.7	Методичні особливості навчання каліграфічного письма.	2	2
2.8	Основні компоненти каліграфічного письма.	2	
Усього годин		24	6

Теми самостійних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.1.	Загальні питання курсу «Каліграфотерапія».	5	10
1.2.	Письмо в історичному аспекті.	5	10
1.3.	Закономірності формування рухових навичок.	5	10
2.1	Формування графічних навичок письма у ліворуких дітей.	5	10
2.2	Методика навчання письма ліворуких першокласників.	5	10
2.3.	Заняття та вправи щодо підготовки руки дитини до письма.	10	10
2.4.	Малювання візерунків із спіралеподібних ліній.	10	10
2.5.	Зорові і слухові диктанти.	5	10
2.6	Характеристика засобів на розвиток дрібної моторики рук, окомір.	5	10
2.7	Методичні особливості навчання каліграфічного письма.	5	10
2.8	Основні компоненти каліграфічного письма.	12	8
Усього годин		72	108

7. Рекомендовані джерела інформації

Основна:

1. Будна Н. О., Походжай Н. Я., Шост Н. Б. Уроки навчання грамоти. 1

клас. Тернопіль : Навчальна книга; Богдан, 2001.

2. Ганькіна М. Аптечка швидкої граматичної допомоги. К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2005. 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).

3. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87 // Інформ. зб. та комент. М-ва освіти і науки України : єдине офіц. вид. М-ва освіти і науки України. – 2018. – № 4. – С. 3–32.

4. Дирда Н. Каліграфічні хвилинки. *Початкова освіта*. 2007. № 8 (392). С. 21–24.

5. Каліграфія : програма та методичні рекомендації : навч. посіб. / Трунова В. А., Боднар Н. М. Харків : ФОП Шейніна О. В., 2011. 84 с.

6. Коваль Г. П., Деркач Н.І., Наумчук М. М. Методика викладання української мови : навч. посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. Тернопіль : Астон, 2008. 287 с.

7. Методика навчання української мови в початковій школі : навч. метод. посіб. для студ. ВНЗ / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 364 с.

8. Методика навчання каліграфії в сучасній початковій школі : навч. посіб. / Боднар Н. М., Прищепа О. Ю., Трунова В. А., Цєпова І. В., Чабайовська М. І. Харків : Ранок, 2017.

9. Чабайовська М. І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр : навчально-методичний посібник / М. І. Чабайовська. – 2-ге вид. перероб. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2014. – 116 с.

Додаткова

1. Кирей І. Ф. Методика викладання каліграфії в початковій школі: Навч. посібник / І. Ф. Кирей, В. А. Трунова. – К. : Вища шк., 1994. – 143 с.

2. Трунова В. А. Каліграфія: програма та методичні рекомендації : [навчальний посібник] / В. А. Трунова, Н. М. Боднар. – 5-е вид., доповн. випр. – Харків : ФОП Шейніна, 2011. – 84 с.

3. Трунова В. А. Методика навчання каліграфії в сучасній початковій школі : навчальний посібник для вчителів початкових класів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів I - IV рівнів акредитації / В. А. Трунова, Н. М. Боднар, О. Ю. Прищепа. – Харків : Вид-во «Ранок», 2017. – 464 с.

4. Трунова В. А. Вчимося правильно писати (таблиці рукописних літер та цифр) : навчально-наочний посібник / В. А. Трунова. – 4-е вид., доповн. і випр. – Харків, 2011. – 152 с.

5. Цєпова І. В. Навчаємо письмо ліворуких дітей / І. В. Цєпова. – Харків : Ранок, 2009. – 128 с.

6. Чабайовська М. І. Зошит з каліграфії для лівшів. Ч. 1 / М. І. Чабайовська; ред. О. А. Осіпова; рецензент: А. П. Каніщенко, Л. О. Кондратенко. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2011. – 56 с.

7. Чабайовська М. І. Зошит з каліграфії для лівшів. Частина 2. Ч. 2 / М. І. Чабайовська; ред. О. А. Осіпова; рецензент: А. П. Каніщенко, Л. О. Кондратенко. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2011. – 88 с.
8. Чабайовська М.І. Компетентнісно орієнтований підхід до формування навичок каліграфічного письма / М.І.Чабайовська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Вип. 13: Збірник наукових праць. – К.: Вид.-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 208-213
9. Чабайовська М.І. Теоретичні та методичні засади навчання каліграфічного письма у ВПНЗ I-IV рівнів акредитації / М.І.Чабайовська // Початкова школа. – № 7. – 2010 р. – С. 54-57.
10. Чабайовська М.І. Пишемо красиво / М.І.Чабайовська // Освіта. – № 7-8. – 3-10 лютого. – 2010 р.
- 11.Чабайовська М. І. Каліграфія з методикою навчання в початковій школі. – Електронний підручник, 2012 р.
12. Чабайовська М.І. Мовний аналіз / М.І.Чабайовська // навч. - метод. посібник. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2010. – 124 с.
13. Чабайовська М.І. Основні аспекти вивчення слова як мовної одиниці в початковій школі / А. П. Каніщенко, М. І. Чабайовська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 13: Збірник наукових праць. – К.: Вид.-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 24-36.
14. Чабайовська М. І. Свято української писемності та мови / М. І.Чабайовська // Освіта. – № 47- 48. – 24 - 1 грудня. – 2010 р.
15. Чубач Г. Абетка. – К.: Видавничий дім „Книжкова хата”, 2006. – 20 с.
16. Ющук І. П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 640 с.

Інтернет-ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського представляє електронний каталог періодичних видань.
2. <http://www.library.edu-ua.net/id/485/> – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського НАПН України.
3. <http://vognutyi.ru/lib/> – колекція електронних книг.
4. <http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти та науки України - офіційний сайт.
5. <http://enc-dic.com/pedagogics> – педагогічний словник.
6. <http://uk.wikipedia.org/wiki> – Вікіпедія, вільна енциклопедія.
7. Офіційний сайт журналу «Початкова школа». – <http://pochatkovashkola.net/journal.htm>